

Naziv projekta: Digitalizacija hemijskih eksperimenata za poboljšanje kvaliteta i podršku nastavi hemije u srednjim školama
Akronim: ChemIQSoc
Broj projekta: 2021-1-SK01-KA220-WET-000027995

Naziv: **Reakcija metala sa kiselinama i bazama**

Uputstva za rad

Zadatak: Uradite eksperimente u epruvetama i zapišite hemijske reakcije koje se odigravaju.

Teorijski deo

Bakar Cu se rastvara u koncentrovanoj azotnoj kiselini pri čemu se oslobađa azot(IV)-oksid, sa razblaženom azotnom kiselinom se oslobađa azot(II)-oksid, koji se odmah oksidiše vazdušnim kiseonikom do azot(IV)-oksida.

Olovo Pb se rastvara i u koncentrovanoj i u razblaženoj azotnoj kiselini, oslobađajući crvenkasto-smeđi azot(IV)-oksid gas iz sistema.

Kalaj Sn se rastvara u koncentrovanoj azotnoj kiselini kako bi se formirala blago rastvorljiva bela kalajna kiselina i azot(II)-oksid, koji se odmah oksiduje vazdušnim kiseonikom do azot(IV)-oksida.

Cink Zn se rastvara u razblaženoj sumpornoj kiselini, oslobađajući vodonik iz sistema, Reakcija Zn u koncentrovanoj sumpornoj kiselini takođe oslobađa sumpor(IV)-oksid iz sistema. Zn se rastvara i u HCl i u NaOH, oslobađajući vodonik iz sistema.

Pribor: Epruvete, stalak za epruvete, gorionik, menzure

Hemikalije: Zn, Cu, Pb, Sn, azotna kiselina, hlorovodonična kiselina, natrijum hidroksid

Postupak

1. Pročitajte uputstvo o riziku i bezbednosna upozorenja za rad sa hemikalijama. Nosite sigurnosne naočare i rukavice!
2. Prvo pročitajte celu proceduru. Vizualizujte proceduru: skicirajte svaku aparaturu i supstance, zapišite korake razdvojene strelicama.

Reakcija Cu sa rastvorom azotne kiseline

1. Koristeći menzuru, izmerite 2 ml koncentrovane azotne kiseline i pažljivo sipajte u jednu epruvetu. Izmerite 2 ml razblažene azotne kiseline (1:2 po zapremini) i sipajte u drugu epruvetu. Ubacite komadić Cu u svaku epruvetu. Zagrejte reakcionu smešu, posmatrajte i zabeležite promene.

Naziv projekta: Digitalizacija hemijskih eksperimenata za poboljšanje kvaliteta i podršku nastavi hemije u srednjim školama

Akronim: ChemIQSoc

Broj projekta: 2021-1-SK01-KA220-WET-000027995

Reakcija Pb u rastvoru azotne kiseline

1. Koristeći menzuru, izmerite 2 ml koncentrovane azotne kiseline i pažljivo sipajte u jednu epruvetu. Izmerite 2 ml razblažene azotne kiseline (1:2 po zapremini) i sipajte u drugu epruvetu. Ubacite komadić Pb u svaku epruvetu. Zagrejte reakcionu smešu, posmatrajte i zapazite promene.

Reakcija Sn sa koncentrovanom azotnom kiselinom

1. Sipajte 1 ml koncentrovane azotne kiseline u epruvetu i dodajte komadić Sn. Posmatrajte i zabeležite promene. Zagrejte reakcionu smešu, posmatrajte i zapazite promene.

Reakcija Zn sa rastvorom sumporne kiseline

1. Pripremite 10 ml rastvora razblažene sumporne kiseline u koncentraciji od 0,2 mol/l. Sipajte 2 ml pripremljenog rastvora sumporne kiseline u jednu epruvetu i 2 ml koncentrovane sumporne kiseline u drugu epruvetu. Dodajte komadić Zn u obe epruvete, posmatrajte i zabeležite promene.

Reakcija Zn u rastvoru hlorovodonične kiseline i natrijum hidroksida

1. Pripremite 10 ml rastvora NaOH koncentracije 2 mol/l. Sipajte 2 ml rastvora hlorovodonične kiseline koju ste pripremili u prethodnom koraku u jednu epruvetu. Stavite 2 ml rastvora NaOH u drugu epruvetu. Stavite komadić Zn u obe epruvete, posmatrajte i zabeležite promene.

Upravljanje hemijskim supstancama

Hemikalija	Oblik	H-oznake	P-oznake
Zn	Čvrsta supstanca	---	---
Cu	Čvrsta supstanca	H228, H410	P210, P273, P370 + P378
Pb	Čvrsta supstanca	H360fd, H362, H372, H410	P201, P260, P263, P280, P308 + P313
Sn	Čvrsta supstanca	---	---
HNO ₃	Tečnost, 65 %	H272, H314	P260, P305 + P351 + P338, P280, P301 + P330 + P331
HCl	Tečnost, 36 %	H290, H314, H335	P280, P303 + P361 + P353, P304 + P340, P305 + P351 + P338, P310

Naziv projekta: Digitalizacija hemijskih eksperimenata za poboljšanje kvaliteta i podršku nastavi hemije u srednjim školama

Akronim: ChemIQSoc

Broj projekta: 2021-1-SK01-KA220-WET-000027995

Hemikalija	Oblik	H-oznake	P-oznake
NaOH	Čvrsta supstanca	H314, H290	P280, P310, P305 + P351 + P338

Izvori rizika i procene ozbiljnosti rizika

Ako se poštuju svi principi za rad sa hemikalijama i koristi se lična zaštitna oprema (rukavice, zaštitne naočare, mantil) nema rizika.

Način upravljanja otpadom

Odlazemo hemikalije u naznačenim kontejnerima za prikupljanje.

Mere smanjenja rizika

Upotreba lične zaštitne opreme (zaštitne naočare, rukavice, mantil).

Literatura

1. Lišková, K.: *Hemijske laboratorijske vežbe 1: za 1. godinu SPŠCH*. 2. izdanje. Bratislava: PRÍRODA, 2001. ISBN 8007006877.

Naziv projekta: Digitalizacija hemijskih eksperimenata za poboljšanje kvaliteta i podršku nastavi hemije u srednjim školama

Akronim: ChemIQSoc

Broj projekta: 2021-1-SK01-KA220-WET-000027995

Radni list

Izračunavanja

1. Izračunajte zapreminu 96% sumporne kiseline potrebne za pripremu 10 ml rastvora koncentracije $0,2 \text{ mol.dm}^{-3}$.

$$M(\text{H}_2\text{SO}_4) = \dots\dots\dots \text{ g.mol}^{-1}, \rho(\text{H}_2\text{SO}_4, 96\%) = \dots\dots\dots \text{ g.cm}^{-3}$$

2. Izračunajte zapreminu 36% hlorovodonične kiseline potrebne za pripremu 10 ml rastvora koncentracije $0,2 \text{ mol.dm}^{-3}$.

$$M(\text{HCl}) = \dots\dots\dots \text{ g.mol}^{-1}, \rho(\text{HCl}, 36\%) = \dots\dots\dots \text{ g.cm}^{-3}$$

3. Izračunajte masu kaustične sode potrebne za pripremu 10 ml rastvora koncentracije 2 mol.dm^{-3} .

$$M(\text{NaOH}) = \dots\dots\dots \text{ g.mol}^{-1}$$

Posmatranje

1. Opišite tok rastvaranja pojedinih metala u kiselinama.

2. Opišite tok rastvaranja cinka u rastvoru kaustične sode.

Naziv projekta: Digitalizacija hemijskih eksperimenata za poboljšanje kvaliteta i podršku nastavi hemije u srednjim školama

Akronim: ChemIQSoc

Broj projekta: 2021-1-SK01-KA220-WET-000027995

Pitanja

1. Dovršite jednačine reakcija metala sa kiselinama i izjednačite ih.
 $\text{Cu} + \text{HNO}_3 \text{ (konc.)} \rightarrow$
 $\text{Cu} + \text{HNO}_3 \text{ (razb.)} \rightarrow$
 $\text{Pb} + \text{HNO}_3 \text{ (konc.)} \rightarrow$
 $\text{Pb} + \text{HNO}_3 \text{ (razb.)} \rightarrow$
 $\text{Sn} + \text{HNO}_3 \text{ (konc.)} \rightarrow$
 $\text{Sn} + \text{H}_2\text{SO}_4 \text{ (konc.)} \rightarrow$
 $\text{Sn} + \text{H}_2\text{SO}_4 \text{ (razb.)} \rightarrow$
 $\text{Zn} + \text{HCl} \rightarrow$
2. Napišite činjenično stanje jednačine reakcije cinka sa natrijum hidroksidom.
3. Navedite koje vrste reakcija su reakcije u tačkama 1) i 2).
4. Predložite kako povećati brzinu rastvaranja metala u kiselini.

Zaključak

Ukratko sumirajte cilj eksperimenta, glavne rezultate i uporedite ih sa očekivanim vrednostima.

Izjava o odricanju od odgovornosti

Finansira Evropska unija. Izraženi stavovi su stavovi autora i ne izražavaju nužno stavove i mišljenja Evropske unije ili Slovačke akademske asocijacije za međunarodnu saradnju, Nacionalne agencije za obrazovanje i obuku Erasmus+ programa. Ni Evropska unija ni organizacija koja dodeljuje grantove ne preuzimaju nikakvu odgovornost za njih.